

NGĀ PUKA RAPANGA PĀNGARAU TAUNAKI

Ine

TAU O

Pukapuka Kaiako

© Bobbie Hunter and Jodie Hunter

© Nā Arahina Rahiti I Whakamāori

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina inea e tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

Ariā māramatanga inenga e hiahiatia ana kia māramatanga atawhai me te te whakawhitiwhiti.

E hiahiatia ana e te atawhai te māramatanga ina nekehia, ka weheweheā rānei, ka mau tonu te rahi o tētahi ahanoa. Ko te mōhiotanga ka taea te whakataurite i ngā ine o ngā ahanoa e rua ki tētahi ahanoa tuatoru. Mō hei tauira, mēnā he nui ake te taumaha o te ahanoa A i te ahanoa B, ā, he nui ake te taumaha o te ahanoa B i te ahanoa C, kātahi ka nui ake te taumaha o te ahanoa A i te ahanoa C.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ūrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ūrite, wehe-wehenga rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īnaki rānei (au), he wāhangā te wae o te katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Tūmahi 1

Kei te kōmaka a Hōri i ngā pene rākau tae.

He aha te pene rākau tae te pene rākau roa rawa?
He aha te pene rākau tae te pene rākau poto rawa?

Kōwhiria he pene rākau tae. Purua ki waenganui o tō pukapuka.
Ka taea e koe te tuhi i tētahi pene rākau roa ake?
Ka taea e koe te tuhi i tētahi pene rākau poto ake?

Hei āwhina i te kaiako

Me whai huinga pene rākau mā ia rōpū hei tūhura. Mēnā he poto koe i ngā rauemi, mahia ngā pātai tuatahi e rua hei rōpū katoa.

I ngā ākonga e whakatau ana i te pene rākau roa rawa/poto rawa, tohuāki i a rātou ki te whakatika i tō rātou whakaaro. Me pēhea koe e mōhio ai ko te pene rākau roa rawa/poto rawa?

Kia mōhio ki ngā ākonga e whakarite ana i ngā pene rākau kia taea ai e rātou te whakataurite i ngā pene rākau. Miramirahia tēnei ki te rōpū.

Mō ētahi ākonga, he mea hou pea tēnei reo, nā reira whakatauira i te whakamahinga o ngā kupu inenga tika ina whakataurite i ngā pene rākau.

Mō te wāhangā tuarua o te ngohe, whakahaua ia rōpū kia kōwhiri i tētahi pene rākau tae. Tirohia ngā ākonga e whakataurite hāngai ana i te wā e tātuhi ana.

Whakamahia māramatia te kupu roa hei whakaahua i te whakataurite. Tautoko hoki i ngā ākonga ki tā rātou whakamārama (hei tauira, he roa ake te pene rākau kikorangi i te pene rākau whero)

Wā Toha

Tīpakohia ngā ākonga hei tiritiri ko wai kua tuhi i ā rātou pene rākau tae, ā, ka taea te whakamahi tika i te reo poto ake, roa ake.

Hono

Te whakamahi i tētahi huinga pene rākau tae. Whakatakotoria kia rua ngā pene rākau ka whakatakoto kōrero (hei tauira, ko te pene kikorangi te roa rawa, ko te kākāriki te poto rawa). Ināianei tāpirihia tētahi atu pene rākau ki te raina ka pātai atu ki ngā ākonga mehemea ko te pene rākau kikorangi tonu te roa rawa? He aha? Hei aha atu?

Ki te taea, tāpirihia kia rua ngā pene rākau e ūrite ana te rahi.
Whakangāwari i tētahi kōrero huri noa i te reo pāngarau o taua mea.

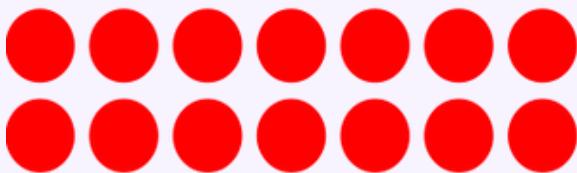
Haere tonu ki te whakataurite i ngā pene rākau e whakahau ana i ngā whakamārama pāngarau a ngā ākonga.

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakatauritea te roanga o te raina mā te whakamahi i ngā wae paerewakore.

Whakamahia te reo inenga hei whakaahua i te whakataurite o te roanga.

Ngā Tūmahi Takitahi

Whakamahia ngā rerenga tau hei whakaatu i tēnei tauira i ngā huarahi maha e taea ana e koe.

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ōkiko

*Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:
-Te tautohu mita me te mitarau hei waeine arowhānui mō te roa
-Te pūmautanga o tētahi waeine.*

Tau 1

Whakatauritea te roa, te papatipu (te taumaha), te rōrahi, te rōrahi rānei

Reo Pāngarau

Roanga, wae o ine kaute inenga, roa rawa, poto rawa, ūrite.

Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina inea e tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

Ariā māramatanga inenga e hiahiatia ana kia māramatanga atawhai me te te whakawhitiwhiti.

E hiahiatia ana e te atawhai te māramatanga ina nekehia, ka weheweheia rānei, ka mau tonu te rahi o tētahi ahanoa. Ko te mōhiotanga ka taea te whakataurite i ngā ine o ngā ahanoa e rua ki tētahi ahanoa tuatoru. Mō hei tauira, mēnā he nui ake te taumaha o te ahanoa A i te ahanoa B, ā, he nui ake te taumaha o te ahanoa B i te ahanoa C, kātahi ka nui ake te taumaha o te ahanoa A i te ahanoa C.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ōrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ōrite, wehe-wehenga rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īnaki rānei (au), he wāhangā te wae o te katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Tūmahi 2

E hiahia ana a Talia ki te kawe i tana kurī ki te hīkoi roa.

Ka taea e koe te whakamahi i ngā taputapu hei ine ko tēhea ara i te pāka te roa rawa, he ōrite rānei?

Whakapūketetia tō wae inenga me te tatau inenga. Kōwhiria he huinga taputapu kē hei ine i ngā ara. Whakapūketetia tō wae inenga me te tatau inenga

Hei āwhina i te kaiako

I mua i te whakarewatanga, me whai huinga ahanoa mai i te akomanga, ka tono atu ki ngā ākonga kia purua ki tētahi raina mai i te poto rawa ki te roa rawa.

Me whai aho roa ka taea e ngā ākonga te whakamahi hei ine, kātahi ka whakataurite.

Whakamahia māramatia te kupu roa hei whakaahua i te inenga paerangi. Tautoko hoki i ngā ākonga ki te hoatu i te wae ine i roto i tā rātou whakamārama (hei tauira, "e rima hēniti-kupiki te roa o te roa").

Whakangāwari i ngā ākonga ki te haere ki ngā ariā inenga tae atu ki te whakamahi i te wae ine ōrite, me mātua whakarite kāore he āputa me te tārua i te wae ine ki te mutunga o te roanga.

Mō te tūmahi takitahi, me tatū ngā teihana me ngā ahanoa akomanga hei whakataurite hāngai mā ngā ākonga.

Wā toha

Tīpakohia ngā ākonga hei tiritiri ko wai kua tātuhi i ngā ariā inenga, tae atu ki te whakarite kei te tīmata me te whakamutu tika i tā rātou ine. Miramiratia tēnei ki ngā ākonga katoa.

Hono

Whakatauira ki ngā ākonga me pēhea te ine mā te whakamahi i ngā kupiki honomaha, ki tētahi atu rauemi rānei. Kōreroreroa ki ngā ākonga me pēhea te maha o ngā kupiki te roa o te ine, engari kotahi anake te roa o te aho.

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakatauritea te roanga o te raina mā te whakamahi i ngā wae paerewa-kore.

Whakamahia ngā wae paerewa-kore hei ine i te roanga.

Tatauria ngā tau oti o ngā wae hei whakaahua i te inenga.

Whakamahia te reo inenga hei whakaahua i te whakataurite o te roanga.

Ngā Tūmahi Takitahi

Whakatauritea ēnei ahanoa ka whakaraupapa mai i te iti rawa ki te roa rawa.

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ūkiko

Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:

-Te tautohu mita me te mitarau hei waeine arowhānui mō te roa

-Te pūmautanga o tētahi waeine.

Tau 1

Whakatairite i te roa, te papatipu, te taumaha, te paemahana, te rōrahi, te kītanga mā te ine ūkiko: h.t., mā te whakatairite ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

Roanga, wae o ine kaute inenga, roa rawa, poto rawa, ūrite.

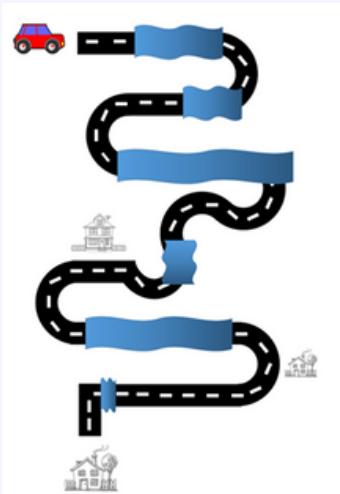
Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Tūmahi 3

He nui rawa te marangai me ētahi wāhangā o ngā huarahi kua horoia. E hiahia ana mātou ki tō āwhina ki te ine i te huarahi me te kimi i ngā arawhata hei āwhina i te tangata kia tae ki te kāinga.

Whakamahia ngā taputapu hei ine i ia wāhangā o te huarahi kua horoia. Whakapūketetia te wae inenga me te tatau inenga.

Ināianei haere ki te wharau rokiroki ka whakamahi i te wae inenga ki te kimi i te piriti e tika ana mō te wāhangā o te huarahi i horoia.

Mahi tahi me tō hoa kia whakatikaina rā anō te huarahi, ā, ka taea e koe te taraiwa i te motokā ki te kāinga.

Hei āwhina i te kaiako

Me whai huinga ahanoa ka taea e ngā ākonga te whakamahi hei ine (hei tauira, ngā kupiki centi, ngā honomaha, ngā tokotoko, ngā rākau ūrite), me mātua whakarite he nui ngā ahanoa i roto i te huinga kia taea ai e rātou te taupoki i te roanga katoa hei ine. Me whai pouaka mō te wharau rokiroki me ngā wāhangā piriti i roto i tēnei.

Purua ngā wāhangā piriti ki roto i te whare rokiroki kia wehe atu i ngā mahere kia ine ai ngā ākonga i te huarahi horoi, kātahi ka whakamahi i tēnei inenga ki te kimi i te roa o te piriti tika, kaua ki te whakamahi i te whakataurite hāngai.

Ina ine i te huarahi kua horoia, ka taea e ngā ākonga te taupoki i te roanga katoa kia inea ki ngā ahanoa, ka kōwhiri rānei ki te whakamahi i tētahi, e rua rānei, ā, ka auau te whakatakoto i ēnei hei ine.

Whakamahia māramatia te kupu roa hei whakaahua i te inenga paerangi. Tautoko hoki i ngā ākonga ki te hoatu i te wae ine i roto i tā rātou whakamārama (hei tauira, "e 3 rākau te roa o te roa").

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina inea e tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

Ariā māramatanga inenga e hiahiatia ana kia māramatanga atawhai me te te whakawhitiwhiti.

E hiahiatia ana e te atawhai te māramatanga ina nekehia, ka weheweheā rānei, ka mau tonu te rahi o tētahi ahanoa.

Ko te mōhiotanga ka taea te whakataurite i ngā ine o ngā ahanoa e rua ki tētahi ahanoa tuatoru. Mō hei tauira, mēnā he nui ake te taumaha o te ahanoa A i te ahanoa B, ā, he nui ake te taumaha o te ahanoa B i te ahanoa C, kātahi ka nui ake te taumaha o te ahanoa A i te ahanoa C.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ūrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ūrite, wehe-wehenga rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īnaki rānei (au), he wāhangā te wae o te katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Hei āwhina i te kaiako

Whakangāwari i ngā ākonga ki te haere ki ngā ariā inenga tae atu ki te whakamahi i te wae ine ūrite, me mātua whakarite kāore he āputa me te tārua i te wae ine ki te mutunga o te roanga.

Mō te tūmahi takitahi, me whai huinga ahanoa ka taea e ngā ākonga te whakamahi hei ine (hei tauira, centi-cubes, multilink, rods, matchsticks), me mātua whakarite he nui ngā ahanoa i roto i te huinga kia taea ai e rātou te taupoki i te roanga katoa hei ine.

Wā toha

Tīpakohia ngā ākonga ki te whakaatu i te inenga me te aro atu ki ngā ariā inenga i whakamahia e rātou, tae atu ki te whakamahi i te wae tukurua ūrite, me te whakarite kāore he āputa me te whakamahi tika i te whitiauau.

Hono

Tauira e ine ana i tētahi o ngā huarahi kua horoia ki tētahi huinga taputapu, engari ka waiho he āputa i waenganui i te wae inenga. Tonoa ngā ākonga kia kōrerorero i ngā pātai e whai ake nei:

He aha te rerekē o taku inenga?

Ko wai i ine tika ake?

Ka taea e koe te āwhina i ahau ki te whakatika i aku hapa inenga?

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakatauritea te roanga o te raina mā te whakamahi i ngā wae paerewa-kore.

Whakamahia ngā wae paerewa-kore hei ine i te roanga.

Tatauria ngā tau oti o ngā wae hei whakaahua i te inenga.

Whakamahia te reo inenga hei whakaahua i te whakataurite o te roanga.

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ūkiko

Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:

- Te tautohu mita me te mitaraū hei waeine arowhānui mō te roa
- Te pūmautanga o tētahi waeine.

Tau 1

Whakatairite i te roa, te papatipu, te taumaha, te paemahana, te rōrahi, te kītanga mā te ine ūkiko: h.t, mā te whakatairite ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

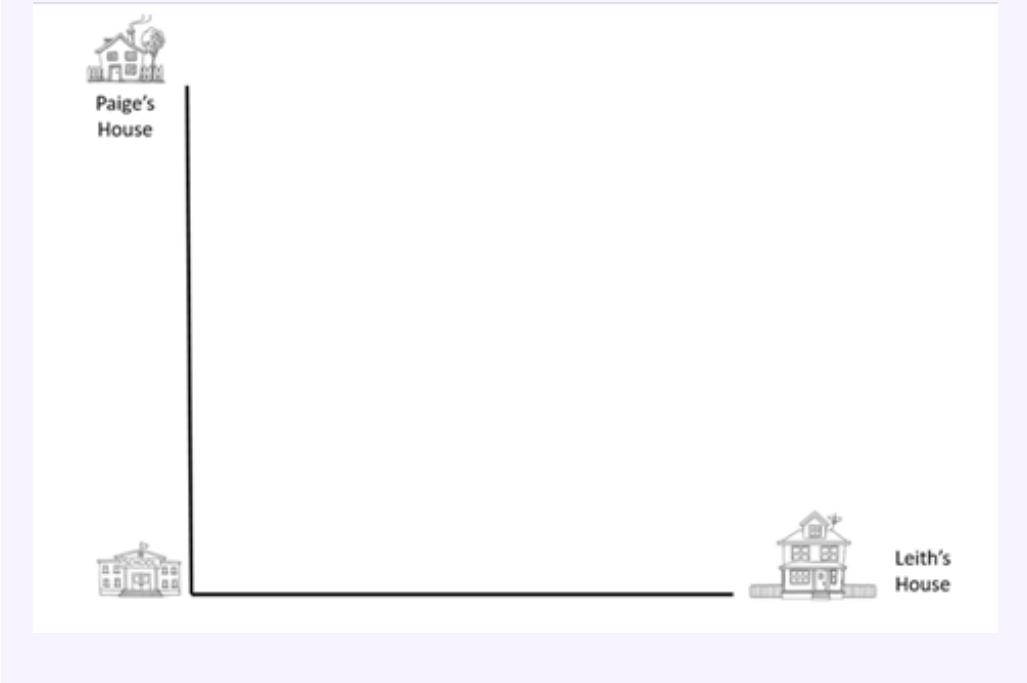
Roanga, wae o ine kaute inenga poto, ūrite.

Ngā Tūmahī Takitahi

E whakaaro ana a Puawai rāua ko Leith ko rāua te hīkoi roa rawa atu i te kāinga ki kura.

Whakamahia ngā taputapu hei ine i tō rātou hīkoi ki te kāinga me te kite ko wai kei a rātou te hīkoi roa rawa.

Whakapūketetia tō wae inenga me te tatau inenga.

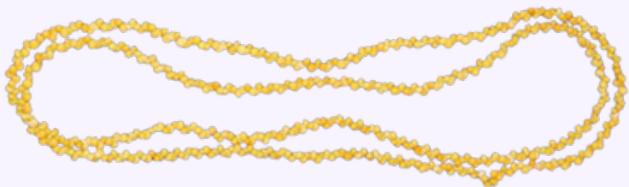
Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Tūmahi 4

He kahoa hihi tā Teuila mo tana huihuinga whānau. E hiahia ana a ia ki te pupuri i te mea roa rawa hei hoatu ki tana Nena.

Whakamahia te wae inenga hai mahi ko wai te kahoa hihi roa rawa. Ka taea e koe te ine ki te wae inenga kotahi?

Whakapūketetia te wae inenga me te tatau inenga.

Hei āwhina i te kaiako

Mō te tūmahi, kia toru te roa o te aho (i waenga i te 15 – 20 henimita te roa mēnā ka whakamahi i ngā kupiki, 20 – 30 henimita rānei mēnā ka whakamahi i ngā tokotoko roa ake) hei ine mā ia ākonga, kātahi ko ngā kupiki henitī, ngā kupiki honomaha, ngā tokotoko rānei hei whakamahi hei wae ine.

Tukua ngā ākonga ki te ine mā te whakamahi i tētahi huinga e kapi ana i te roanga katoa, i tētahi wae kotahi rānei.

Mēnā ka kōwhiri ngā ākonga ki te whakamahi i tētahi wae kotahi, me whakangāwari rātou ki te kite me pēhea rātou e aroturuki ai i te wāhi i mutu ai te kupiki (mā te whakamahi i te matimati, i te tohu pene rānei) kia mōhio ai rātou ki hea nuku ai i muri mai.

Whakamahia māramatia te kupu roa hei whakaahua i te inenga paerangi. Tautoko hoki i ngā ākonga ki te hoatu i te wae ine i roto i tā rātou whakamārama (hei tauira, "18 poka iti te roa o te roanga").

Tautokona ngā ākonga ki te whakamahi i te whakarōpū hei hopu i ā rātou tatau inenga.

Mō te tūmahi takitahi, me whai huinga ahanoa ka taea e ngā ākonga te ine hei taupoki i te roanga katoa (hei tauira, poka iti, poka hono rānei).

Wā toha

Tipakohia ngā ākonga hei tiritiri ko wai ka taea te ine mā te whakamahi i tētahi wae inenga me te whakarite kāore he āputa (mā te whakamahi i te matimati, i te tohu pene rānei i ia wā) me te whakamahi tika i te whitiauau. Mēnā kāore he ākonga i ine mā te whakamahi i tētahi wae inenga, whakatauira tēnei hei mea i mahia e ngā ākonga o mua.

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina inea e tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

Ariā māramatanga inenga e hiahiatia ana kia māramatanga atawhai me te te whakawhitiwhiti.

E hiahiatia ana e te atawhai te māramatanga ina nekehia, ka weheweheā rānei, ka mau tonu te rahi o tētahi ahanoa. Ko te mōhiotanga ka taea te whakataurite i ngā ine o ngā ahanoa e rua ki tētahi ahanoa tuatoru. Mō hei tauira, mēnā he nui ake te taumaha o te ahanoa A i te ahanoa B, ā, he nui ake te taumaha o te ahanoa B i te ahanoa C, kātahi ka nui ake te taumaha o te ahanoa C i te ahanoa A i te ahanoa C.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ūrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ūrite, wehe-wehenga rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īnaki rānei (au), he wāhangā te wae o te katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Hono

Whakaurua he aho tuawhā, he rerekē te roa. Pātai atu ki ngā ākonga kia whakatau tata te roa o te aho, kātahi ka ine mā te whakamahi i tō rātou wae inenga me te whakataurite i ngā hua.

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakatauritea te roanga o te raina mā te whakamahi i ngā wae paerewa-kore.

Whakamahia ngā wae paerewa-kore hei ine i te roanga.

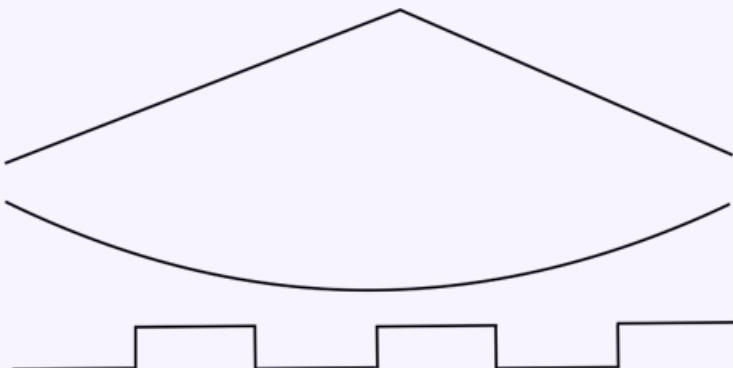
Tatauria ngā tau oti o ngā wae hei whakaahua i te inenga.

Whakamahia te reo inenga hei whakaahua i te whakataurite o te roanga.

Ngā Tūmahi Takitahi

Kei te hanga taura pekepeke a Ailine rāua ko Emme. E hiahia ana rātau ki te hoatu i te mea roa rawa ki to rātau tuakana.

Inea ngā taura pekepeke, ka kite ko tēhea te roa rawa.

Whakapūketetia tō wae inenga me te tatau inenga.

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ūkiko

Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:

- Te tautohu mita me te mitarau hei waeine arowhānui mō te roa
- Te pūmautanga o tētahi waeine.

Tau 1

Whakatairite i te roa, te papatipu, te taumaha, te paemahana, te rōrahi, te kītanga mā te ine ūkiko: h.t, mā te whakatairite ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

Roanga, wae o ine, tukurua, āputa.

Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Tūmahi 5

Ki tōu whakaaro he pēhea te whānui o te akomanga?

Whakamahia tētahi wāhanga o tō tinana hei wae ine, ka ine i te whānui. Whakapūketetia tō hua.

Hei āwhina i te kaiako

I te wā o te whakarewatanga, me mātua mōhio ngā ākonga ko te whānui te tawhiti hāngai mai i tētahi taha (pito o te rūma) ki tētahi.

Whakamahia māramatia te kupu roa hei whakaahua i te inenga paerangi. Tautoko hoki i ngā ākonga ki te hoatu i te wae ine i roto i tā rātou whakamārama (hei tauira, "18 waewae te roa o te roa").

Whakangāwari i ngā ākonga ki te haere ki ngā ariā inenga tae atu ki te whakamahia i te wae ine ōrite, me mātua whakarite kāore he āputa me te tārua i te wae ine ki te mutunga o te roanga.

Mō te tūmahi takitahi, whakaritea he teihana e taea ai e ngā ākonga te whakataurite me te tono ahanoa rerekē mai i roto i te akomanga. Tērā pea ka hiahia rātau ki te tuhi i o rātau whakaaro ki roto i a rātau pukapuka.

Wā toha

Tuhia me te whakaatu i ngā hua mō ia ākonga, tae atu ki te wae ine i whakamahia e rātou (wāhanga tinana) me te tatau inenga. Pātai atu ki ngā ākonga kia kōrerorero he aha i rerekē ai te tatau inenga mō ngā wāhanga tinana rerekē, i waenga rānei i ngā ākonga rerekē.

Hono

Pātai atu ki ngā ākonga kia whakatau tata, kātahi ka ine anō i te whānui mā te tauine mita. Pātai atu ki a rātou kia kōrerorero he aha i ōrite ai ū rātou hua ina whakamahi i te tauine mita.

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina inea e tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahia i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahia i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

Ariā māramatanga inenga e hiahiatia ana kia māramatanga atawhai me te te whakawhitihitī.

E hiahiatia ana e te atawhai te māramatanga ina nekehia, ka weheweheia rānei, ka mau tonu te rahi o tētahi ahanoa. Ko te mōhiotanga ka taea te whakataurite i ngā ine o ngā ahanoa e rua ki tētahi ahanoa tuatoru. Mō hei tauira, mēnā he nui ake te taumaha o te ahanoa A i te ahanoa B, ā, he nui ake te taumaha o te ahanoa B i te ahanoa C, kātahi ka nui ake te taumaha o te ahanoa A i te ahanoa C.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ōrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ōrite, wehe-wehenga rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īaki rānei (au), he wāhanga te wae o te katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakatauritea te roanga o te raina mā te whakamahi i ngā wae paerewa-kore.

Whakamahia ngā wae paerewa-kore hei ine i te roanga.

Tatauria ngā tau oti o ngā wae hei whakaahua i te inenga.

Whakamahia te reo inenga hei whakaahua i te whakataurite o te roanga.

Ngā Tūmahi Takitahi

Tūhuratia ēnei tūemi.

He aha te roa rawa?

He aha te mea poto rawa?

Ka taea e koe te whakaraupapa mai i te poto rawa ki te roa rawa?

Pehea koe i mōhio ai?

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ūkiko

Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:

-Te tautohu mita me te mitarau hei waeine arowhānui mō te roa
-Te pūmautanga o tētahi waeine.

Tau 1

Whakatairite i te roa, te papatipu, te taumaha, te paemahana, te rōrahi, te kītanga mā te ine ūkiko: h.t, mā te whakatairite ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

Roa, whānui, wae o ine kaute inenga, te roa, te poto rawa, te ūrite.

Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Tūmahi 6

He aha te pukapuka pikitia kei a ia te mokowā mata nui rawa?

He aha te pukapuka pikitia e iti rawa ana te mokowā mata?

Hei āwhina i te kaiako

I mua i te whakarewatanga, kōrerorero ūpaki ki ngā ākonga i te wāhi o ngā mokowā rerekē huri noa i te kura. Hei tauira, ko tēhea te nui ake o te mokowā, te papa tākaro, ngā kōti rānei? Ko tēhea rūma te nui rawa o te mokowā papa?

I te wā o te whakarewatanga, whakamōhiotia ngā ākonga ki te horahanga kupu me te whakamārama ko te horahanga te nui o te mokowā i roto i te hanga Ahu-2 (te mata).

Puritia kia rua ngā pukapuka (he pukapuka nui me te kaipānui). Pātai atu ki ngā ākonga he aha te pukapuka e nui rawa atu ana te horahanga mata.

Whakaritea he tīpakonga pukapuka mō ia rōpū hei raupapa i te horahang
a iti rawa ki te horahanga nui rawa atu (te mokowā mata iti rawa rānei ki te mokowā mata nui rawa).

Mō te tūmahi takitahi, tukua ngā ākonga ki te whakamahi i tō rātou ine waewae hei whakataurite i ngā tūemi i roto i te akomanga. Pēhea te roa o te matapihi? Pēhea te roa o te tēpu, aha atu.

Wā toha

Tirohia ngā rōpū kua whakataurite hāngai mā te whakanoho i ngā ahanoa ki runga i a rātou anō. Kōwhiria ēnei rōpū kia tukuna mai ā rātou kōrero, ā, tautokohia rātou ki ā rātou whakamārama mēnā e tika ana.

Hono

Kia rua ngā pukapuka e ūrite ana te rohe. Whakaaturia ki ngā ākonga ka taea e koe te whakataurite ēnei mā te whakatakoto tapawhā pepa ki runga i ngā pukapuka, me te whakawhāiti i te mokowā.

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina inea e tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

Ariā māramatanga inenga e hiahiatia ana kia māramatanga atawhai me te te whakawhitiwhiti.

E hiahiatia ana e te atawhai te māramatanga ina nekehia, ka weheweheā rānei, ka mau tonu te rahi o tētahi ahanoa. Ko te mōhiotanga ka taea te whakataurite i ngā ine o ngā ahanoa e rua ki tētahi ahanoa tuatoru. Mō hei tauira, mēnā he nui ake te taumaha o te ahanoa A i te ahanoa B, ā, he nui ake te taumaha o te ahanoa B i te ahanoa C, kātahi ka nui ake te taumaha o te ahanoa C i te ahanoa A i te ahanoa C.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ūrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ūrite, wehe-wehenga rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īnaki rānei (au), he wāhangā te wae o te katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakatauritea te horahanga mata o ngā ahanoa e rua, neke atu rānei.

Whakamahia te reo inenga hei whakaahua i te whakataurite.

Ngā Tūmahi Takitahi

He pēhea te rahi o tō waewae?

Tāngia tō waewae ka whakamahi i tēnei hei ine me te whakataurite i ngā ahanoa huri noa i te rūma.

Pēhea te roa o te matapihi?

E hia te roa o te tēpu?

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ūkiko

Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:

- Te tautohu mita me te mitarau hei waeine arowhānui mō te roa
- Te pūmautanga o tētahi waeine.

Tau 1

Whakatairite i te roa, te papatipu, te taumaha, te paemahana, te rōrahi, te kītanga mā te ine ūkiko: h.t., mā te whakatairite ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

Roa, whānui, wae o ine kaute inenga, te roa, te poto rawa, te ōrite.

Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Tūmahi 7

Titiro ki ēnei pūangi kua kohia e au. E hiahia ana ahau kia whakatauria e koe ko tēhea pūangi e tino nui ana te mokowā.

Hei āwhina i te kaiako

I te wā o te whakarewatanga, pupuhi i tētahi pūangi me te whakangāwari i ngā ākonga ki te kōrerorero i ngā mea e pā ana ki te pūangi me te nui o te mokowā i a ia e pupuhi ana.

Tonoa ngā ākonga ki te whakamahi i ū rātou ringa ki te whakaatu i te nui o te mokowā i roto i ngā pūangi. Kei te tautoko tēnei i a rātou ki te whakaatu anō i te mokowā. Whakamahia māramatia te kupu rōrahi hei whakaahua i te mokowā i tangohia.

Me tono ngā ākonga i ngā pūangi mai i te iti rawa ki te nui rawa, i tua atu rānei. Aroturuki mō te whakamahinga o ngā ringa hei whakaahua i te mokowā i roto i a ia.

Mō te tūmahi takitahi, whai teihana, kohinga rānei o ngā pouaka rahi rerekē, ipu rānei, ngā pikitia rānei o ngā pouaka me ngā ipu hei whakataurite mā ngā ākonga.

Wā toha

Tīpakohia ngā ākonga hei tiritiri ko wai e tohu ana ko te nui ake o te pūangi, ko te nui ake o te mokowā i roto i a ia (rōrahi), ā, ka nui ake te mokowā i roto i tētahi atu ipu.

Hono

Whakamahia he rangatū o ngā pikitia pōro (tae atu ki te nui ake, te iti ake, me ngā mea ūrite). Tonoa ngā ākonga kia kōrerorero ko tēhea te pōro e tino rōrahi ana, te rōrahi iti rawa, me te rōrahi ūrite. Whakataurite hāngai i ēnei ahanoa.

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi.

Ina inea e tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ūrite tonu ana

(tae atu ki ngā wae ūrite, wehewehehenga rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īnaki rānei (au), he wāhanga te wae o te katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakatauritea me te raupapa i te rōrahi o ngā ahanoa.

Whakamāramatia te rōrahi hei mokowā i roto i tētahi ahanoa/ipu

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga
ki ngā inenga ūkiko

Whakaingoa i te inenga o
tētahi mea e ine ana:

-Te tautohu mita me te
mitarau hei waeine
arowhānui mō te roa

-Te pūmautanga o tētahi
waeine.

Ngā Tūmahi Takitahi

Whakatauritea ēnei ahanoa.

He aha te mea nui rawa?

He aha te mea iti rawa?

Ko ēhea pouaka he ūrite te rahi?

Ka taea e koe te tuhi i ngā ipu me te tapa i ēnei?

Tau 1

Whakatairite i te roa, te
papatipu, te taumaha, te
paemahana, te rōrahi, te
kītanga mā te ine ūkiko:
h.t., mā te whakatairite i
ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

Mokowā, rōrahi, nuinga,
iti rawa, ūrite.

Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Tūmahi 8

E hiahia ana a Hōria ki te kōwhiri i tētahi pouaka hei whakarākai mōna Taonga. E hiahia ana a ia ki te pouaka me te rōrahi nui rawa.

Ka taea e koe te whakamahi i te rauemi hei whakatau ko tēhea pouaka kei a ia te rōrahi nui rawa?

Hei āwhina i te kaiako

Me whai pouaka iti (hei tauira, pouaka pēke tī, pouaka hū, iti ake rānei). Hoatu ki ngā ākonga he kupiki, he paraka rānei e ūrite ana te rahi hei wae inenga.

Aroturuki mō ngā ākonga e whakamahi ana i ngā kupu kei roto ko te mokowā, te rōrahi, me te nui ake i te, iti iho, ūrite hoki.

Tirohia ngā ākonga e whakamahi ana i te whakarōpū, i te tatau rānei ki te kimi i te maha o ngā wae inenga. Ki te kore ēnei e whakamahia, whakatauria me pēhea te whakamahi.

Tūmanako kia whakaatu ngā ākonga i ā rātou rongoā mā te tātuhi me ngā tau.

Whakataurite i waenga i te tatau inenga me te rahi o te wae inenga. Kōreroreroa ki ngā ākonga, ko te nui ake o te wae inenga, ko te nui ake o te mokowā, nō reira he iti iho te uru ki te pouaka rahi ūrite.

Mō te tūmahi takitahi, me whai pouaka iti me ngā rauemi ine hei whakamahi mā ngā ākonga.

Wā toha

Tīpакohia ngā ākonga ki te tiritiri ko wai e ine ana i te rōrahi o ngā pouaka mā te whakaapa i raro i te tuatahi, kātahi ka whakakī i te toenga o te pouaka, me te whakarite kia iti noa iho ngā mokowā e taea ana. Arotahi hoki ki ngā ākonga e whakamahi ana i te whakarōpū, i te tatau rānei i ngā rongoā hei kimi i te tatau wae inenga.

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine, tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina inea e tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ūrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ūrite, wehenga roto rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īnaki rānei (au), he wāhangā te wae o tētahi katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Hono

Tauira e ine ana i te rōrahi o te pouaka, engari waiho he āputa mārama, ā, ka whakamahia e rua ngā rahi kupiki rerekē. Pātai atu ki ngā ākonga mō ngā huatau hei whakawhanake i ngā tohutohu me pēhea te whakataurite rōrahi. Hopukina ēnei ka whakaatu.

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakatauritea te rōrahi o tētahi ipu mā te whakamahi i ngā wae paerewa-kore.

Tatauria ngā tau oti o ngā wae hei whakaahua i te inenga.

Ngā Tūmahi Takitahi

Mēnā ka hanga koe i tētahi pouaka taonga māu, ko tēhea tāu e kōwhiri, he aha hoki?

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ūkiko

Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:

-Te tautohu mita me te mitarau hei waeine arowhānui mō te roa

-Te pūmautanga o tētahi waeine.

Tau 1

Whakatairite i te roa, te papatipu, te taumaha, te paemahana, te rōrahi, te kītanga mā te ine ūkiko: h.t., mā te whakatairite ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

Mokowā, rōrahi, nui ake i te, iti iho i, ūrite, wae inenga, kaute inenga.

Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Tūmahi 9

Kua mahia e Teremoana ētahi tōnati. E miharo ana tana teina he aha te tōnati nui rawa. He aha tāu e kōrero ai ki a ia?

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine, tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina inea e tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ūrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ūrite, wehenga roto rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īaki rānei (au), he wāhanga te wae o tētahi katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Hei āwhina i te kaiako

Mō te whakarewatanga, whakamahia kia rua ngā keke ūrite (hei tauira, parāoa pokepoke). Tapahia tētahi o ngā keke kia mongamonga, ka pātai atu ki ngā tamariki kia kōrero mēnā he nui ake, he iti iho rānei te keke, he nui ake, he iti ake, he ūrite? Ki te hiahiatia, whakakotahitia anō ngā wāhanga hei whakaatu kāore anō kia rerekē te rōrahi.

Whakamahia ngā pikitia o tētahi tōnati, o tētahi kai rānei e hāngai ana ki ūākonga. Kia ūrite te pikitia ki te donut katoa me te donut ūrite kia tapahia ki ngā haurua, ki ngā hauwhā, ki ngā wāhanga rahi rerekē.

Me whakawātea i te purei, mēnā e hiahiatia ana, hoatu he pōro ki ngā ūākonga hei whakatauira ūā-tinana i te donut.

Aroturuki mō ngā ūākonga e whakamahi ana i ngā kupu kei roto ko te mokowā, te rōrahi, me te nui ake i te, iti iho, ūrite hoki.

Mō te mahi takitahi, me whai pikitia o ngā ahanoa rerekē, ūrite hoki te rahi (hei tauira, keke, merengi, kirikiri).

Wā toha

Tīpakohia ngā ūākonga ki te tiritiri i ngā rautaki rongoā i te wāhi i mōhio ai rātou ka ūrite tonu te rōrahi o tētahi ahanoa ahu-3 ahakoa te raupapa, te raunaha anō.

Hono

Hoatu ki ngā ūākonga he uku tākaro, he uku tauira rānei, ūā, tonoa ngā ūākonga kia hanga hanga kia ūrite te mokowā (rōrahi), te mokowā (rōrahi), te mokowā iti iho rānei (rōrahi).

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakatauritea ngā ahanoa.

Whakamāramatia ina wehewehea tētahi ahanoa ka ūrite tonu te rōrahi (tiakitanga).

Ngā Tūmahi Takitahi

Titiro ki ngā pikitia. Whakatauritea ngā ahanoa.

Ko tēhea ahanoa te rōrahi nui rawa - he nui ake te pupuri?
Ko tēhea ahanoa te rōrahi iti rawa - he iti iho te pupuri?

He ūrite te rōrahi o ētahi ahanoa?

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ūkiko

Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:
-Te tautohu mita me te mitarau hei waeine arowhānui mō te roa
-Te pūmautanga o tētahi waeine.

Tau 1

Whakatairite i te roa, te papatipu, te taumaha, te paemahana, te rōrahi, te kītanga mā te ine ūkiko: h.t., mā te whakatairite ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

Paenga, roa, wae ine, rōrahi kaute inenga, tauine.

Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Tūmahī 10

Kōwhiria kia rua ngā ipu ka tīkina ake.

He aha tāu e kite ai mō tō rōrahi?
Ko tēhea te rōrahi nui ake?

He aha tāu e kite ai mō tō rātou papatipu?
Ko tēhea te taumaha ake, ko tēhea te māmā ake?

Hei āwhina i te kaiako

He maha ngā pounamu me ngā ipu e ūrite ana kia taea ai e ngā ākonga te whakawhitī me te tūhura i ēnei i a rātou e mahi ana.

Tonoa ngā ākonga kia pupuri i ngā ipu e 2 (pounamu iti, pākete) ko tētahi o ēnei kī tonu i ētahi mea (oneone, kirikiri, pīni) me te kati i ngā kanohi, kōrerorero me te whakataurite i waenga i ngā ipu e 2 e whakaahua ana i te papatipu.

Whakangāwari i ngā ākonga kia mārama ka ūrite te rōrahi o ngā ipu e rua (he ūrite te mokowā) engari he rerekē te nui o ngā mea i roto i a rātou, nā reira he rerekē te papatipu.

Me mātua whakarite kei te whakamahia te kupu papatipu mō te take i roto i te ipu. Tūmanako kia whakamahi ngā ākonga i te reo inenga hei whakaahua i te papatipu.

Mō te tūmahī takitahi, me whai awhe ipu, ahanoa rānei he rerekē te papatipu hei whakataurite mā ngā ākonga.

Wā toha

Tīpakohia ngā ākonga hei tiritiri mā te whakamahi i te awhe reo inenga hei whakaahua i ngā mea e kitea ana e rātou.

Whakahauhautia ngā ākonga ki te whakaaro ki ūrātou kōrero hoa mā te pātai e whakaae ana, e whakahē ana rānei koe he taumaha ake tēnei ahanoa i tērā? ērā atu mea. He aha ai?

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina ine a tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ūrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ūrite, wehewehehenga rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īnaki rānei (au), he wāhanga te wae o te katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Hono

He maha ngā pikitia o ngā ipu me ngā rawa rerekē. Kōrerorero me te whakaōrite:

Ko ngā ipu e pupuri ana i te ūrite (rōrahi), he rerekē rānei te rahinga.

He taumaha ake, he māmā ake pea ngā ipu (papatipu).

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakataurite me te raupapa i te papatipu o ngā ahanoa.

Whakamahia te reo inenga hei whakaahua i te whakataurite o te papatipu. whakatau tata

Ngā Tūmahi Takitahi

Tīkina ake kia rua ngā ahanoa, kotahi ki ia ringa.

Whakatauritea ngā ahanoa.

He aha te mea māmā ake, he aha te ahanoa e taumaha ake ana?

Whakarau Papatia ngā ahanoa mai i te taumaha rawa ki te māmā ake.

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ōkiko

Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:

-Te tautohu mita me te mitarau hei waeine arowhānui mō te roa

-Te pūmautanga o tētahi waeine.

Tau 1

Whakatairite i te roa, te papatipu, te taumaha, te paemahana, te rōrahi, te kītanga mā te ine ōkiko: h.t., mā te whakatairite ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

He ūrite, he rerekē, he taumaha ake, he māmā ake, he iti iho te papatipu, he nui ake, he nui.

Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Tūmahī 11

Whakamahia te tauine toenga hei pauna i ngā ahanoa

Ka kitea e koe ētahi ahanoa e ūrite ana te papatipu?

Ka kitea e koe ētahi ahanoa he iti iho te papatipu?

Ka kitea e koe ētahi ahanoa he nui ake te papatipu?

Hei āwhina i te kaiako

Hei whakarewa i te tū mahi, whakaaturia ki ngā ākonga he pikitia o tētahi kani wātea me ngā pikitia o ngā tamariki pakeke me ngā pakeke rerekē. Tonoa ngā ākonga ki te whakaahua me pēhea e taea ai te whakarite kia whārite ai te tīmata, kia taumaha ake, kia māmā ake rānei i ia pito.

Mō te mahi, whakamahia ngā toenga ringa ūrite (e rua rānei ngā pēke kirihi i ngā pito e rua o te tautau koti e mau ana i te matau.

Mēnā ka whakamahia e ngā ākonga te kupu 'taumaha', pēhia rātou ki te kōrero papatipu ina kōrero mō te take i roto i te ipu.

Tauira ki ngā ākonga me pēhea te whakaatu i ūrātou whakaaro pēnei i te nui o ngā pukapuka e 2 neke atu i te 3 ngā pene rākau mā te whakamahi i te < > = rānei.

Mō te tū mahi takitahi, me whai pukapuka me ngā ahanoa me ngā tauine whārite hei whakamahi mā ngā ākonga.

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina inea e tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, Ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ūrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ūrite, wehewehehenga rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īnaki rānei (au), he wāhangā te wae o te katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Wā toha

Tīpакohia ngā ākonga hei tiritiri mā te whakamahi i te awhe reo inenga hei whakaahua i ngā mea e kitea ana e rātou.

Hono

Me whai pikitia o ngā kai tīni rerekē (hei tauira, huarākau, hupa, pīni tunutunu). Tonoa ngā ākonga ki te tīpako tīni kia ūrite ai te papatipu, kia whārite hoki. Whakapūketetia ki te tau i raro i ngā pikitia i roto i tētahi rerenga tau (hei tauira, 3 = 3). Tonoa ngā ākonga ki te kimi tauira e nui ake, iti iho rānei te papatipu i ia taha. Whakapūketetia hei rerenga tau mā te whakamahi i te < me te >

Whainga Ako: Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakataurite me te raupapa i te papatipu o ngā ahanoa.

Whakamahia te reo inenga hei whakaahua i te whakataurite o te papatipu.

Ngā Tūmahi Takitahi

Tūhura i ēnei ahanoa.

Kei tētahi taha o te tauine whārite te pukapuka, ā, e rua ngā ahanoa kei tērā taha kia taumata ai te tauine. He aha pea ngā ahanoa e rua?

Kimihia ētahi atu rongoā mā te whakamahi i ēnei ahanoa me ēnei tauine.

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ūkiko

Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:

-Te tautohu mita me te mitarau hei waeine arowhānui mō te roa

-Te pūmautanga o tētahi waeine.

Tau 1

Whakatairite i te roa, te papatipu, te taumaha, te paemahana, te rōrahi, te kītanga mā te ine ūkiko: h.t., mā te whakatairite ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

He ūrite, he rerekē, he taumaha ake, he māmā ake, he iti iho te papatipu, he nui ake, he nui.

Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Tūmahi 12

I kite a Kupa he rerekē te rahi o ngā paraka.

He aha te paraka teitei rawa?

He aha te paraka poto rawa?

He aha pea te paraka tino taumaha?

He aha te āhua o te paraka e pau ana i te mokowā nui?

Ngā Whakaaro Matua o te Ao

He maha ngā huanga ka taea e mātou te ine tae atu ki te roa, te papatipu, te wā, te horahanga, te koki, me te rōrahi. Ina ine a tātau, ka whakamahi mātou i te whakataurite, ko te tikanga, ka whakataurite mātou i ngā āhuatanga pēnei kia kite ko tēhea te mea nui ake. Ka taea e mātou te whakataurite mā te whakamahi i ngā wae paerewa, paerewa kore rānei o ine me te whakamahi i te reo pāngarau hei whakaahua i ēnei.

He mātāpono matua e pā ana ki te inenga tae atu ki te rahi o te wae inenga e ūrite tonu ana (tae atu ki ngā wae ūrite, wehewehehenga rānei), ka tāruatia ngā wae kāore he āputa, he īnaki rānei (au), he wāhangā te wae o te katoa me te inenga ko te i whakapuakina hei tapeke o ngā wae e whakamahia ana.

Hei āwhina i te kaiako

I mua i te whakarewatanga o te tūmahi, whakatakoto kōrero ki ngā ākonga ki te whakaaro i ngā mea katoa e mōhio ana rātou mō te inenga. Ka hanga pea tēnei i tētahi taiepa kupu. Tohuāki, tūmanako rānei kia kī ngā ākonga "ka roa ake, ka poto ake rānei tētahi mea". Kōrerorero i ngā ākonga te ariā ka taea te whakamahi i ēnei kupu katoa i roto i te akoranga o tēnei rā.

Tirohia he rōpū paraka tā ia rōpū hei whakataurite. Me ngana ki te hoatu i ngā rōpū ki ngā kohinga paraka ūrite kia taea ai ngā whakataurite ūrite.

Pātai takitahi ki ia pātai, ā, me tūmanako kia whakamahi ngā ākonga i te reo inenga ina kōrerorero i ā rātou urupare.

Mō te tūmahi takitahi, tīpakohia tētahi, ētahi rānei o ngā tūmahi aromatawai hei tūmahi takitahi.

Wā toha

Tīpakohia ngā ākonga hei tiritiri mā te whakamahi i te awhe reo inenga hei whakaahua i ngā mea e kitea ana e rātou ina whakataurite.

Hono

Miramiratia ki ngā ākonga he roa ake pea te roa o te paraka, engari he iti iho te horahanga mata. He whānui ake rānei te roa o tētahi o ngā paraka, engari he māmā ake te papatipu (hei tauira, he paraka hākoha he paraka mārō).

Whainga Ako Ka ako ngā mokopuna ki te:

Whakataurite me te raupapa ahanoa i runga anō i ngā huanga rerekē; te roa, te papatipu, te taumaha.

Whakamahia te reo inenga hei whakaahua i te whakataurite o ngā ahanoa.

Ngā Tūmahi Takitahi

Tīpakohia tētahi, ētahi rānei o ngā tūmahi aromatawai e whai ake nei (kua āpitihia ki te mutunga o te tuhinga) hei tūmahi takitahi:

Tūmahi Aromatawai 1: Whakataurite Raina

Tūmahi Aromatawai 2: Ko tēhea pouaka te mea nui rawa?

Marautanga

6 Mārama

Whakatairite ētahi taonga ki ngā inenga ūkiko

Whakaingoa i te inenga o tētahi mea e ine ana:

-Te tautohu mita me te mitarau hei waeine arowhānui mō te roa

-Te pūmautanga o tētahi waeine.

Tau 1

Whakatairite i te roa, te papatipu, te taumaha, te paemahana, te rōrahi, te kītanga mā te ine ūkiko: h.t., mā te whakatairite ētahi taonga e rua.

Reo Pāngarau

Papatipu, ūrite, rerekē, taumaha ake, māmā ake, iti iho te papatipu, nui ake, nui, roa ake, poto ake, roa ake, nui ake, iti ake, ūrite.

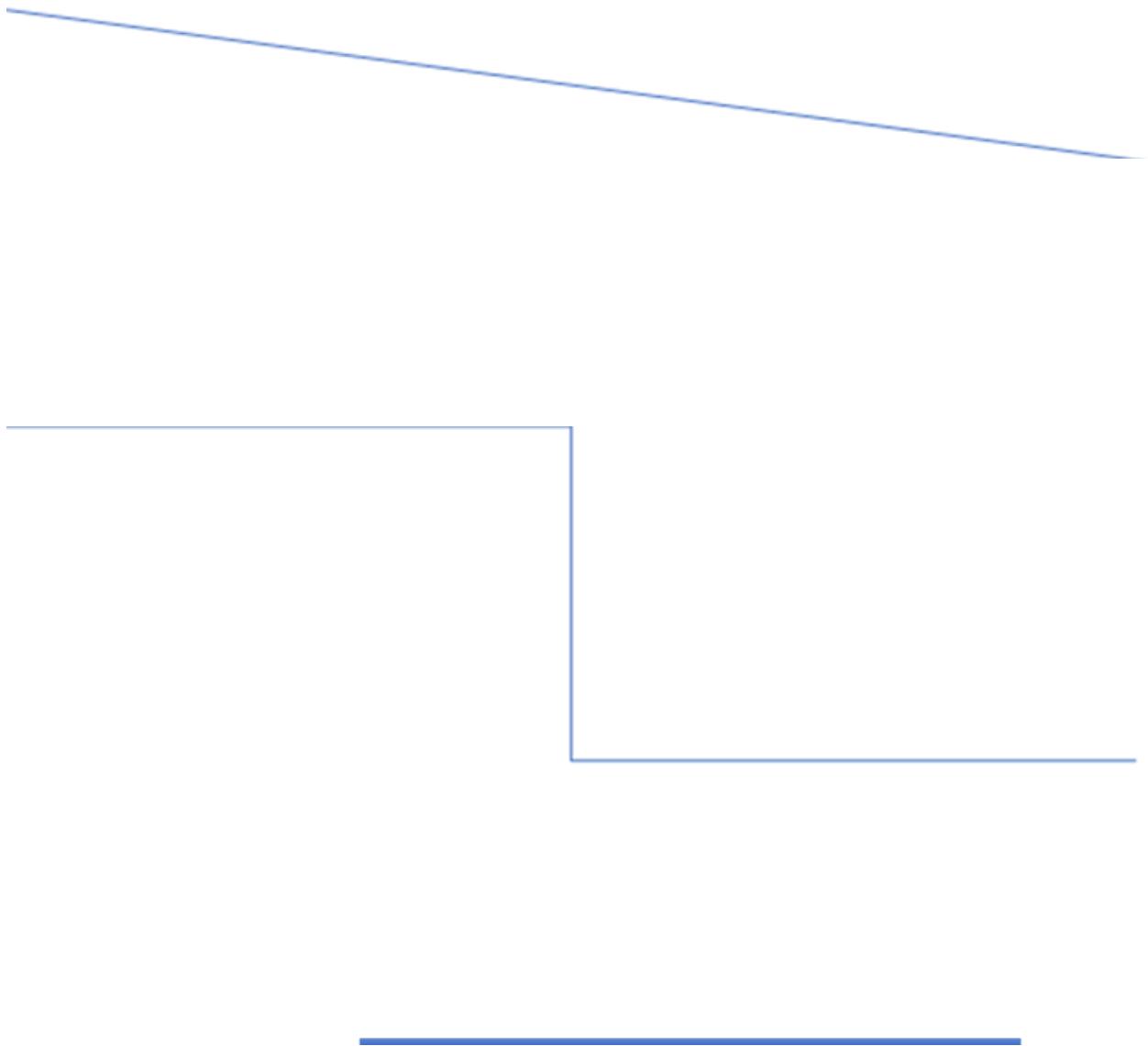
Ngā Tūmanako

Ngā Rongoā, Ngā Pōhēhētanga

Aromatawai 1

Whakamahia tētahi mea i roto i te akomanga hei ine i ngā raina o raro nei. Tuhia ngā mea ka kōwhiria hei ine me te whakaatu i tō inenga i ia raina me te tatau inenga. Tapaina ngā raina mai i te poto rawa ki te roa rawa.

Aromatawai 2

Ko tēhea o ēnei pouaka te mea nui rawa? Ko tēhea te mea iti rawa? Whakaahuatia he pēhea tō inenga, he pēhea hoki tō mōhiotanga.

(Tuhipoka kaiako: Hoatu ki ngā ākonga kia 3 ngā pouaka iti me ngā poka iti, hononga-maha rānei. Tangohia ngā whakaahua o te āhua ine a ngā ākonga).